

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ
Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ Α'

ΦΕΚ Β' 3321/21-09-2017

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθ. Προτεραιότητας:

Αθήνα, 12-09-2017
Αρ. Πρωτ. 150918/Δ2

Ταχ. Δ/ση: Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη: 15180 Μαρούσι
Ιστοσελίδα: www.minedu.gov.gr
Πληροφορίες: Αν. Πασχαλίδου
Β. Πελώνη
Τηλέφωνο: 210-3443422

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΘΕΜΑ: Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος Γενικής Παιδείας «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» της Β' τάξης Ημερησίου Γενικού Λυκείου και της Γ' τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 42 παρ. 2 περ. α του ν. 4186/2013 (Α' 193) «Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις»
2. Τις διατάξεις του άρθρου 2 παρ. 3 περ. α υποπ. ββ του ν. 3966/2011 (Α' 118) «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ» και λοιπές διατάξεις».
3. Το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 125/2016 (Α' 210) με θέμα «Διορισμός Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Υφυπουργών»
4. Τις διατάξεις του άρθρου 90 του κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του Π.Δ. 63/2005 (Α' 98).
5. Την με αριθμ. 34/01-09-2017 (ανακοινοποίηση στο ορθό 06-09-2017) πράξη του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
6. Το γεγονός ότι από την παρούσα απόφαση δεν προκαλείται δαπάνη εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού του ΥΠ.Π.Ε.Θ. για τις δαπάνες που καλύπτονται από αυτόν, σύμφωνα με την με αριθ. πρωτ. 148915/Β1/08-09-2017 εισήγηση του άρθρου 24 του Ν. 4270/2014 (Α' 143), όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 10 παρ. 6 του Ν. 4337/2015 (Α' 129) της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων.

Αποφασίζουμε

Το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος Γενικής Παιδείας «Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία» της Β΄ τάξης Ημερησίου Γενικού Λυκείου και της Γ΄ τάξης Εσπερινού Γενικού Λυκείου ορίζεται ως εξής:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ «ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ» ΤΗΣ Β΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Θουκυδίδη «Περικλέους Επιτάφιος» και Σοφοκλέους «Αντιγόνη»

Εισαγωγή

Στη Β΄ Ημερησίου και στη Γ΄ Εσπερινού ΓΕΛ διδάσκεται το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, ως μάθημα Γενικής Παιδείας, επί δύο (2) ώρες την εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Συγκεκριμένα διδάσκονται:

- Θουκυδίδη «Περικλέους Επιτάφιος» (από το πρωτότυπο και από μετάφραση).
- Σοφοκλέους «Αντιγόνη» (από το πρωτότυπο και από μετάφραση).

Και τα δύο έργα αποτελούν έξοχα δείγματα του αρχαίου ελληνικού διαφωτισμού του 5^{ου} π.Χ. αιώνα, που χαρακτηρίζεται για την αναζήτηση του ανθρώπου να γνωρίσει τον εαυτό του και την κοινωνία του, να συλλάβει την ουσία τους, να οριοθετήσει τη σχέση τους και να την καταστήσει αντικείμενο διαλόγου.

Και τα δύο έργα θεωρούνται «γεννήματα της δημοκρατίας» στην οποία ως δημόσιοι άνδρες πρωτοστάτησαν οι συντελεστές τους, Περικλής και Σοφοκλής.

Και τα δύο έργα, αν και ανήκουν σε διαφορετικά γραμματειακά είδη, προσφέρονται στους μαθητές/τριες, λίγο πριν από την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων, για μελέτη, κριτική και συγκριτική προσέγγιση με σκοπό την άντληση εμπειρίας και τη διαμόρφωση κριτηρίων για την αξιολόγηση της σύγχρονης κοινωνικοπολιτικής πραγματικότητας και τον καθορισμό προσωπικής στάσης.

Σκοποί της διδασκαλίας

Με τη διδασκαλία της «Αντιγόνης» και του «Περικλέους Επιταφίου» επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να προσεγγίσουν το ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, μέσα στο οποίο γεννήθηκαν τα δύο έργα
- να αντιληφθούν τις συμβάσεις του καθενός από τα δύο γραμματειακά είδη
- να αντιληφθούν βασικές έννοιες – όρους με τους οποίους διευκολύνεται η κατανόηση των κειμένων και του πολιτισμού στον οποίο αναφέρονται
- να διερευνήσουν τη σχέση των δύο έργων με άλλα έργα της κλασικής αρχαιότητας αλλά και με μεταγενέστερα έργα
- να αναγνωρίζουν τις ανθρωπιστικές αξίες που υποστηρίζουν τα δύο έργα και τη διαχρονική σημασία τους
- να δώσουν τις δικές τους απαντήσεις και να διαμορφώσουν στάσεις απέναντι σε ζητήματα που τίγονται στα δύο έργα
- να διαμορφώσουν θετική στάση για την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία.

Α. Θουκυδίδη «Περικλέους Επιτάφιος»

Ο «Επιτάφιος» του Περικλή διδάσκεται σε 15 διδακτικές ώρες στο πρώτο δίμηνο του σχολικού έτους (έως τα μέσα Νοεμβρίου).

Η διδασκαλία του «Επιταφίου» προτάσσεται και τοποθετείται στο α' δίμηνο του έτους για τους εξής λόγους: α) αποτελεί «συνέχεια» της διδασκαλίας του Θουκυδίδη από την Α' τάξη, β) ως ιστορικό και πολιτικό κείμενο που αναφέρεται στην άμεση δημοκρατία της αρχαίας Αθήνας του 5^{ου} αι. π.Χ. βοηθάει τους μαθητές και τις μαθήτριες να προσεγγίσουν το κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο στο οποίο δημιουργήθηκε η «Αντιγόνη» του Σοφοκλή και γ) πραγματεύεται, μεταξύ άλλων, θέματα όπως αυτό της δίκαιης ισορροπίας ανάμεσα στη νόμιμη εξουσία του κράτους και τα φυσικά δικαιώματα του ατόμου και, ως εκ τούτου, μπορεί να πλαισιώσει τον βασικό προβληματισμό γύρω από τη σχέση γραπτού και άγραφου δικαίου που τίθεται στην «Αντιγόνη».

Περιεχόμενο

Η διδασκαλία του *Περικλέους Επιταφίου* περιλαμβάνει εισαγωγή και κεφάλαια από το πρωτότυπο και από μετάφραση, όπως στον παρακάτω πίνακα:

Εισαγωγή από το ψηφιακό σχολικό βιβλίο: Ηλία Σπυρόπουλου, <i>Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος</i> http://ebooks.edu.gr/new/classcoursespdf.php?classcode=DSGL-C
Κεφ. Α', Θουκυδίδης Ολόρου Αλμίουσιος (απλή υπόμνηση- έχει διδαχθεί στην Α' ΓΕΛ) Κεφ. Β', Ο Επιτάφιος λόγος του 431 π.Χ. (επισήμανση των κύριων σημείων) Κεφ. Γ', Περικλής ο Ξανθίππου (επισήμανση των κύριων σημείων) Κεφ. Δ', Το πρόβλημα της πατρότητας του Επιταφίου (επισήμανση των κύριων σημείων)
Πρωτότυπο κείμενο και μετάφραση από το σχολικό βιβλίο <i>Σοφοκλέους Αντιγόνη –Θουκυδίδη Περικλέους Επιτάφιος</i>, ΙΤΥΕ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ», 2017, σ.223-237
Κεφ. 35 – 36 (από μετάφραση)
37-41 (από το πρωτότυπο και τη μετάφραση)
42 - 46 (από μετάφραση)
Γενική θεώρηση
Προεκτάσεις, συγκριτική εξέταση με άλλα κείμενα

Σκοποί της διδασκαλίας

Με τη διδασκαλία του «Επιταφίου» επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να κατανοήσουν το περιεχόμενο του Επιταφίου
- να επισημάνουν τα βασικά θέματα, τα οποία θίγει ο ρήτορας
- να διερευνήσουν και να ερμηνεύσουν τις απόψεις που διατυπώνει ο ρήτορας συσχετίζοντάς τες με το συγκεκριμένο ιστορικό και πολιτικό πλαίσιο
- να αναζητήσουν τις ρητορικές στρατηγικές του Περικλή/Θουκυδίδη, πώς δηλαδή ο ρήτορας/ιστορικός αρθρώνει το κείμενό του και οικοδομεί τα μηνύματά του (τρόπους πειθούς, επιχειρηματολογία)

- να επιχειρήσουν διακειμενικές προσεγγίσεις με χρήση παράλληλων κειμένων από το έργο του Θουκυδίδη, από άλλα έργα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας και της σύγχρονης εποχής
- να στοχαστούν για όλα αυτά, σε μια κρίσιμη ηλικιακά φάση, άλλοτε με αφορμή το κείμενο και άλλοτε με αφορμή δικές τους απόψεις που εκκινούν από σύγχρονα δεδομένα.

Διδακτική προσέγγιση

Κατά τη διδασκαλία του «Επιταφίου» αναμένεται: α) να αναδειχθούν χαρακτηριστικά του αθηναϊκού πολιτεύματος, της άμεσης δημοκρατίας, της εμβληματικής προσωπικότητας του Περικλή και του ύφους του Θουκυδίδη και β) να γίνουν όλα τα παραπάνω αντικείμενο κριτικής και βιωματικής προσέγγισης από τους μαθητές και τις μαθήτριες.

Για την επίτευξη των παραπάνω χρειάζεται η προσπέλαση του κειμένου σε λεξικογραμματικό επίπεδο μέσω της αξιοποίησης των μεταφρασμένων κειμένων. Ακριβώς γι' αυτό το λόγο προτείνεται η παράλληλη προσέγγιση των πρωτοτύπων κειμένων και των αντίστοιχων μεταφράσεων οι μαθητές και οι μαθήτριες εκκινούν από την ανάγνωση του μεταφρασμένου κειμένου και στη συνέχεια οδηγούνται στο πρωτότυπο με εστίαση σε βασικές έννοιες και σημεία του κειμένου ή εκκινούν από το πρωτότυπο, παραφράζοντας το κείμενο (όχι κατά λέξη μετάφραση), και στη συνέχεια οδηγούνται στο μεταφρασμένο κείμενο, προς επίρρωση ή τροποποίηση της πρώτης μεταφραστικής τους προσπάθειας.

Ωστόσο, μεγαλύτερο βάρος πρέπει να δοθεί στην προσέγγιση του περιεχομένου σε ενδοκειμενικό επίπεδο · στην κατανόηση βασικών εννοιών, όπως της ισότητας, της αξιοκρατίας, του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, της ενεργητικής συμμετοχής στα κοινά, της αισθητικής αγωγής, της φιλοσοφίας, της αίσθησης του μέτρου, της υστεροφημίας κ.ά., αλλά και στην κατανόηση του επικοινωνιακού πλαισίου, του επιδεικτικού λόγου, στη δεδομένη ιστορική στιγμή, (431 π.Χ).

Επίσης, σημασία πρέπει να δοθεί στη διακειμενική προσέγγιση με την παράλληλη χρήση κειμένων: α) από το ίδιο το ιστορικό έργο του Θουκυδίδη, όπως, για παράδειγμα, τον διάλογο Αθηναίων – Μηλίων, για να μετριασθεί ο κίνδυνος της εξιδανίκευσης της αρχαίας Αθήνας, β) από άλλα κείμενα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας του 5^{ου} και 4^{ου} π.Χ. αιώνα (Πλάτωνα, Μενέξενος, 238 c-d, Αριστοτέλους Πολιτικά, VI, 7, 1293) και γ) από έργα σύγχρονων μελετητών και συγγραφέων.

Β. Σοφοκλέους «Αντιγόνη»

Η «Αντιγόνη» διδάσκεται από τα μέσα Νοεμβρίου (15/11) μέχρι το τέλος του έτους επί δύο ώρες την εβδομάδα.

Περιεχόμενο

α. Από το πρωτότυπο και τη μετάφραση διδάσκονται οι στίχοι: 1-99, 280-314, 441-507, 631-725, 1064-1090.

β. Από μετάφραση διδάσκονται οι στίχοι: 162-279, 315-331, 376-440, 508-581, 726-780, 781-800, 801-943.

γ. Οι στίχοι 100-161, 332-375, 582-630, 944-987, 988-1063, 1091-1114, 1115-1153, 1154-1353 θα προσεγγίζονται από μετάφραση με ανάγνωση και αποτελούν αντικείμενο διδακτέας και όχι εξεταστέας ύλης.

Σκοποί της διδασκαλίας

Με τη διδασκαλία της τραγωδίας επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες:

- να γνωρίσουν τα κύρια χαρακτηριστικά της σοφόκλειας τραγωδίας και τη συμβολή του τραγικού ποιητή στην εξέλιξη του είδους
- να αναγνωρίζουν τις συμβάσεις του γραμματειακού είδους, όπως πραγματώνονται στην Αντιγόνη (δομή και μέρη της τραγωδίας, τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά, συντελεστές της παράστασης μιας τραγωδίας κ.λπ.)
- να κατανοήσουν την έννοια του τραγικού και να διακρίνουν την έννοια της ύβρης, της νέμεσης, της τραγικής ειρωνείας και της κάθαρσης
- να αντιληφθούν τους ποικίλους συμβολισμούς του έργου και να προσεγγίσουν με τρόπο βιωματικό βιώσουν τη σύγκρουση Αντιγόνης και Κρέοντα ως έκφραση μιας σειράς θεμελιακών αντινομιών (π.χ. οικογενειακοί δεσμοί - καθήκον προς την πόλη, άγραφοι νόμοι - γραπτοί νόμοι)·
- να κατανοήσουν τη λειτουργία των μονολόγων, των στιχομυθιών και των αγώνων λόγου που υπάρχουν στο κείμενο και απηχούν τη διαπάλη των ιδεών, τη σοφιστική, τα αθηναϊκά δικαστήρια και την Εκκλησία του Δήμου και το γενικότερο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο
- να διακρίνουν επιδράσεις που άσκησε το συγκεκριμένο έργο σε μεταγενέστερους δημιουργούς με την αξιοποίηση κατάλληλων παράλληλων κειμένων (π.χ. ποιημάτων του Γ. Σεφέρη, Γ. Ρίτσου κ.ά)
- να αξιοποιήσουν τον βασικό προβληματισμό του έργου που αναδεικνύεται από τη στάση των ηρώων απέναντι σε ουσιώδη ζητήματα, ώστε να δώσουν τις δικές τους απαντήσεις και να διαμορφώσουν τη δική τους στάση.

Διδακτική προσέγγιση

Κατά τη διδασκαλία της Αντιγόνης, και της Δραματικής Ποίησης γενικότερα, στο Λύκειο:

- προβάλλεται η θεατρική και λογοτεχνική διάσταση του αρχαίου δράματος (Η κατεύθυνση αυτή εξυπηρετείται αφενός από την ανάδειξη των *κατά ποιόν* μερών σε όλο το φάσμα της διδασκαλίας σε συνδυασμό με τα *κατά ποσόν* μέρη, αφετέρου από την παρακολούθηση θεατρικών ή κινηματογραφικών αποδόσεων της τραγωδίας)·
- διδάσκεται μία σύντομη και κατατοπιστική εισαγωγή στην αρχή, για να γίνει κατανοητό το πλαίσιο όπου θα ενταχθεί η ανάγνωση των κειμένων (Η εισαγωγή συνιστά υλικό αναφοράς καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας του έργου)
- αξιοποιείται το «Λεξικό βασικών θεατρικών όρων», που υπάρχει στο τέλος του σχολικού βιβλίου, έντυπο ή ηλεκτρονικό, για την κατανόηση όρων της τραγωδίας·
- συνδυάζονται οι παραδοσιακοί τρόποι διδασκαλίας με την ομαδοσυνεργατική, τη βιωματική και τη διερευνητική/ανακαλυπτική εργασία. (Οι διδακτικές πρακτικές πρέπει να χαρακτηρίζονται από ποικιλία και ευρηματικότητα και να ευνοούν την ανάπτυξη κριτικής σκέψης και έκφρασης. Ενδεικτικά παραδείγματα τέτοιων πρακτικών αναφέρονται η υιοθέτηση διαφορετικής οπτικής γωνίας, η υποστήριξη ή ανασκευή των απόψεων των τραγικών ηρώων -παιχνίδι ρόλων, αγώνας λόγων-, η επαλήθευση μιας άποψης για το έργο του Σοφοκλή, η διαθεματική προσέγγιση, η θεατρική απόδοση του έργου από τους μαθητές κ.ά.)
- υιοθετούνται καινοτόμες διδακτικές πρακτικές με τη χρήση Τ.Π.Ε. ως μέσων κατάκτησης και μετάδοσης της γνώσης
- προτείνονται η κατασκευή εννοιολογικού χάρτη, το θεατρικό δρώμενο και η βιντεοσκόπησή του, η αξιοποίηση αγγειογραφιών, η εικονογράφηση του δράματος, η χρήση διαδραστικού πίνακα, η ηλεκτρονική συζήτηση, η σύνθεση μικροσεναρίων που υλοποιούνται με Τ.Π.Ε. κ.λπ.
- αξιοποιούνται οι μεταφράσεις για την προσέγγιση του πρωτοτύπου με τον ίδιο τρόπο που προτείνεται και παραπάνω για τον «Επιτάφιο»

(Η δομολειτουργική προσέγγιση του κειμένου ακολουθείται σε επιλεγμένα σημεία και σχήματα λόγου μέσω των οποίων αναδεικνύονται υφολογικές επιλογές του ποιητή και όχι σε όλη την έκταση της διδακτέας ύλης από το πρωτότυπο.)

Αξιολόγηση

Πέραν των όσων προβλέπονται στο σχετικό Π.Δ. για την αξιολόγηση του μαθήματος των Αρχαίων Ελληνικών στο Γενικό Λύκειο επισημαίνεται ότι τα συγκεκριμένα έργα προσφέρονται για την εκπόνηση συνθετικών – δημιουργικών εργασιών, ομαδικών και ατομικών, από πλευράς μαθητών/τριών με σκοπό την αξιολόγησή τους, με τη χρήση παράλληλων κειμένων, την αξιοποίηση των ΤΠΕ, με θεατρικά δρώμενα κ.ά.

Η ισχύς αυτής της απόφασης αρχίζει από το σχολικό έτος 2017-2018.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Αθήνα, 12-09-2017

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΑΒΡΟΓΛΟΥ